

Tante Truus

Minister Ruding van Financiën heeft heel wat mensen tegen zich in het harnas gejaagd met zijn uitlatingen over de geringe bereidheid van werkloze jongeren om een baan te zoeken. Volgens de minister gaan er van het niveau van de uitkeringen te weinig prikkels uit om zich te scholen of elders een baan te accepteren. „Veel werklozen”, aldus de bewindsman, „maken zich er met een Jantje van Leiden vanaf. Voor al jongeren”. . . . „De mensen zijn niet snel bereid ergens anders een baan te accepteren. Als ze moeten verhuizen, haken de meeste mensen af. Men blijft liever dicht bij Tante Truus wonen. Dat kan ook rustig, want het wachtgeld is prachtig” 1).

Terecht hebben velen zich aan deze uitlatingen gestoord. Het probleem van de werkloosheid is voor een belangrijk deel een probleem van tekortschietende vraag naar arbeid en het getuigt niet van erg veel respect voor de inspanningen die velen zich getroosten om een baan te bemachtigen, om zich zo denigrerend over het zoekgedrag op de arbeidsmarkt uit te laten. Maar van de andere kant zijn ook de reacties op de uitlatingen van Ruding nogal teleurstellend. Met grote verontwaardiging is er tegen de uitspraken geageerd, maar op de kwestie zelf, dat er bepaalde fricties op de arbeidsmarkt bestaan, is vrijwel niemand ingegaan. Terwijl het werkloosheidspercentage in Nederland tot de hoogste in de geïndustrialiseerde wereld behoort, lijkt het haast niet mogelijk te zijn een redelijke discussie over het functioneren van de arbeidsmarkt op gang te brengen.

Dat die discussie hoognodig is, blijkt eens te meer uit de pas verschenen *Employment outlook* van de OECD 2). Daarin wordt beschreven hoe er in de Verenigde Staten en Japan in de afgelopen jaren miljoenen nieuwe banen zijn gecreëerd, terwijl er in Europa slechts werkgelegenheid is verdwenen. Voor dit verschijnsel doen vele verklaringen de ronde, maar dat het verschil in flexibiliteit op de arbeidsmarkt tussen de Verenigde Staten en Japan enerzijds en de Europese economieën anderzijds in dit verband een factor van belang is, staat voor de OECD vast. Harde bewijzen voor deze stelling ontbreken echter, aldus de OECD, want het beschikbare empirische materiaal is erg onvolledig en het inzicht in de complexe samenhangen op de arbeidsmarkt gebrekkig. Voordat er realistische beleidsconclusies over het functioneren van de arbeidsmarkt kunnen worden getrokken, zal er dus eerst meer duidelijkheid moeten worden verkregen over de factoren die in dit verband van belang zijn.

Om te beginnen is het nuttig om een onderscheid te maken tussen aspecten die de flexibiliteit van het aanbod van arbeid betreffen en aspecten die meer in het vlak van de beloning liggen. Onder het eerste punt vallen allerlei factoren die te maken hebben met de beroeps- en geografische mobiliteit, de flexibiliteit op het gebied van de arbeidstijd, de mogelijkheden voor het gemakkelijk aangaan en beëindigen van arbeidsovereenkomsten en allerlei aspecten die het onderwijs en de beroepsopleiding betreffen. Door het wegnemen van knelpunten in deze sfeer kan al heel wat worden gedaan om de flexibiliteit op de arbeidsmarkt te vergroten. Bovendien zou er meer moeten worden geëxperimenteerd met verschillende vormen van arbeidstijdverkortings- en flexibele arbeidscontracten waardoor vraag en aanbod op de arbeidsmarkt dichterbij elkaar kunnen worden gebracht.

Hoe belangrijk dergelijke maatregelen echter ook zijn, zij bieden geen oplossing ingeval er wezenlijke verstoringen in het vlak van de prijsvorming op de arbeidsmarkt bestaan. Daarom moet er ook worden gekeken naar de flexibiliteit op het gebied van de beloningsverhoudingen en in het bijzonder de betekenis van inkomens- en beloningsverschillen tussen beroepsgroepen en sectoren en tussen werkenden en niet-werkenden voor de mobiliteit op de arbeidsmarkt. Vandaar komt men al snel op het stelsel van collectieve onderhande-

lingen over de arbeidsvoorwaarden en op de heersende opvattingen over de rechtvaardigheid van inkomensverschillen. Een verdere complicatie is dat het niveau van de lonen ook van direct belang is voor de categoriale inkomensverdeling in de economie, voor de prijsverhouding tussen arbeid en kapitaal, voor het tempo van de inflatie en voor een reeks andere belangrijke macro-economische grootheden.

Omdat men zo al snel door de bomen het bos niet meer ziet, moet met partiële analyses worden volstaan. Dat ook die echter interessante inzichten kunnen opleveren, bewijst een pas verschenen rapport van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de allocatiefunctie van beloningsverschillen op de arbeidsmarkt 3). Uit het rapport blijkt, dat er sinds 1980 nauwelijks nog knelpunten in de afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt waarneembaar zijn. Voor de constatering dat er onvoldoende bereidheid bij jongeren of andere groepen op de arbeidsmarkt zou zijn om aangeboden banen te aanvaarden, biedt het rapport dan ook geen enkele aanwijzing. Ook de vaak gehoorde veronderstelling dat de loonstructuur in ons land bijzonder star is, vindt weinig steun in de feiten. Integendeel, over een periode van tien jaar kunnen de beloningsniveaus van oorspronkelijk gelijk beloofde functies zeer sterk uiteen gaan lopen, zoals aan de spectaculaire daling van de aanvangssalarissen van academici te zien valt. Over de invloed van inkomensverschillen op de mobiliteit op de arbeidsmarkt wordt in het rapport opgemerkt dat dit slechts één factor van belang is naast vele andere, zoals de werkzekerheid, de promotiekansen, de arbeidsomstandigheden en de aard van het werk. Het stimuleren van de mobiliteit uitsluitend via loondifferentiatie zou in drastische loonverschillen moeten resulteren, die het gevaar van inhaaleffecten en een macro-economische „wage-drift” oproepen. Over de allocatie-effecten van het minimumloon is volgens het rapport weinig bekend; nader onderzoek hiernaar is volgens de samenstellers van het rapport zeker op haar plaats. Wel wordt in de *Employment outlook* van de OECD bevestigd dat er een negatief verband is tussen de hoogte van het minimumjeugdloon en de werkgelegenheid van jongeren. Empirische studies in een aantal landen hebben op dit punt een duidelijke samenhang aan het licht gebracht. Daarentegen blijkt de arbeidsmarktparticipatie van jongeren in het algemeen ongevoelig te zijn voor veranderingen in de lonen 4).

De buitengewoon hoge werkloosheid in ons land biedt volop aanleiding om het functioneren van de arbeidsmarkt kritisch te onderzoeken. Zonder twijfel zijn er op de arbeidsmarkt bepaalde gewoonten, regels en omstandigheden ontstaan, die een negatieve invloed uitoefenen op de bereidheid om arbeid in te schakelen. Maar als men daaraan iets wil doen, moet men eerst met feiten voor de dag komen in plaats van met „verhalen die toch iedereen kent”. Het wordt tijd voor een echte discussie over het functioneren van de arbeidsmarkt in plaats van dat we nog langer blijven steken op het niveau van Tante Truus en Tante Betje.

L. van der Geest

1) *Het Vrije Volk*, 18 oktober 1984.

2) OECD, *Employment outlook*, Parijs, september 1984.

3) Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, *Eindrapport van de projectgroep „allocatiefunctie van inkomensverschillen”*, Den Haag, augustus 1984.

4) *Employment outlook*, blz. 80-84.